

คำวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๖๑/๒๕๔๕

วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

เรื่อง ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ที่ ๑ นางวรรณภา แก้วพรหม ที่ ๒ และนายสมภาร แก้วพรหม ที่ ๓) ในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๖๖๑๔/๒๕๔๕ ของศาลจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

ด้วยศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ที่ ๑ นางวรรณภา แก้วพรหม ที่ ๒ และนายสมภาร แก้วพรหม ที่ ๓) ในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๖๖๑๔/๒๕๔๕ ของศาลจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ว่า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

๑. สรุปข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบสรุปความได้ ดังนี้

เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๐ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ได้ทำสัญญากู้ยืมเงินจากธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท และได้รับเงินไปครบถ้วนแล้วในวันทำสัญญา โดยได้ตกลงเสียดอกเบี้ยในอัตราสูงสุด ขณะทำสัญญา คือ ร้อยละ ๑๕ ต่อปี กำหนดชำระเป็นรายเดือนและจะชำระคืนให้ภายใน ๑๒๐ เดือน

ในการกู้ยืมเงินดังกล่าว ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ได้ให้นางวรรณภา แก้วพรหม จดทะเบียนจํานองที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๕๒๒๗, ๔๕๒๒๘, ๔๕๒๒๙, ๔๕๒๓๐ ตำบลคําน้ำแซบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และนายสมภาร แก้วพรหม ได้จดทะเบียนจํานองที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๕๗๐ ตำบลตาลสุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี พร้อมสิ่งปลูกสร้างไว้ให้แก่ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ และนางวรรณภา แก้วพรหม และนายสมภาร แก้วพรหม ได้ทำสัญญาค้ำประกันโดยยอมรับผิดอย่างลูกหนี้ร่วมกับห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม

หลังจากที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม ได้รับเงินไปแล้วได้ชำระหนี้ให้ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) เพียงบางส่วน และยังคงค้างชำระอยู่บางส่วน ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) จึงได้ทวงถามห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม นางวรรณภา แก้วพรหม และนายสมภาร แก้วพรหม ให้ชำระเงินตามสัญญา แต่ยังไม่ได้รับการชำระหนี้

ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) จึงเป็นโจทก์ฟ้องห้างหุ้นส่วนจำกัด ตาลสุ่มแก้วพรหม เป็นจำเลยที่ ๑ นางวรรณภา แก้วพรหม เป็นจำเลยที่ ๒ และนายสมภาร แก้วพรหม เป็นจำเลยที่ ๓ ต่อศาลจังหวัดอุบลราชธานี ว่า จำเลยที่ ๑ ซึ่งกู้เงินโจทก์ไปชำระหนี้เพียงบางส่วน โดยยังคงค้างชำระ เงินต้น ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ย ๒,๒๒๖,๕๙๐.๙๒ บาท รวมเป็นเงิน ๕,๔๒๖,๕๙๐.๙๒ บาท และในการกู้ยืมเงินนั้น มีจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เป็นผู้จำนองและผู้ค้ำประกัน และเมื่อมีการผิดนัด ไม่ชำระหนี้โจทก์ก็ได้บอกกล่าวและทวงถามจำนวนเงินที่เป็นหนี้จากจำเลยทั้งสาม แต่จำเลยทั้งสาม ไม่ยอมชำระหนี้ จึงขอให้ศาลบังคับจำเลยทั้งสามร่วมกันชำระหนี้ให้โจทก์จำนวน ๕,๔๒๖,๕๙๐.๙๒ บาท พร้อมทั้งดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๑๔ ต่อปีของต้นเงิน ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท นับแต่วันที่ถัดจากวันฟ้อง เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ หากจำเลยทั้งสามไม่ชำระหรือชำระไม่ครบถ้วนให้บังคับยึดทรัพย์จำนอง พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบ

จำเลยทั้งสามยื่นคำให้การและแก้ไขคำให้การสรุปได้ว่า โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากโจทก์ โอนหนี้ไปให้แก่บริษัทบริหารสินทรัพย์เพชรบุรีแล้ว และหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ตามพระราชกำหนดการบริหารสินทรัพย์ไทย มาตรา ๓๐ โจทก์คิดคำนวณดอกเบี้ยฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติ ธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เรื่องกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลดโดยโจทก์ คิดคำนวณดอกเบี้ยกับจำเลยทั้งสามไม่เป็นไปตามประกาศอัตราดอกเบี้ยของโจทก์หลายครั้ง โจทก์ไม่มี สิทธิเรียกดอกเบี้ยกับจำเลยในอัตราร้อยละ ๑๔ ต่อปี โจทก์ไม่ได้บอกกล่าวบังคับจำนองไปยังจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ การบอกกล่าวไม่ชอบ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ไม่เคยมอบอำนาจให้บุคคลใดไปจดทะเบียนจำนอง สัญญาจำนองและสัญญาค้ำประกันไม่สมบูรณ์ เนื่องจากคู่สมรสไม่ได้ให้ความยินยอม สัญญาจำนอง และสัญญาค้ำประกันเป็นโมฆะ

ศาลจังหวัดอุบลราชธานี ได้มีคำสั่งระหว่างการพิจารณาหึ่งดสืบพยานจำเลย ตามรายงาน กระบวนพิจารณา ลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ สรุปได้ว่า ศาลได้กำหนดนัดสืบพยานจำเลยล่วงหน้า เป็นเวลานาน ประกอบกับจำเลยทั้งสามได้ยื่นคำขอเลื่อนคดีมาแล้ว ๑ ครั้ง และแถลงต่อศาลว่าจะไม่

ขอเลื่อนคดีอีก มาในครั้งนี้ได้ขอเลื่อนคดีโดยไม่ปรากฏเหตุผลว่ามีความจำเป็นเกี่ยวกับตัวจำเลยอย่างไร และพฤติการณ์การต่อสู้คดีของจำเลยทั้งสามเป็นการประวิงคดี จึงไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและถือว่าจำเลยทั้งสามไม่ตั้งใจสืบพยานจำเลย คดีเสร็จการพิจารณา และพิพากษาให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชำระเงิน ๓,๒๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี นับแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๐ เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ โดยให้นำเงินที่จำเลยชำระในวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๐ จำนวน ๓,๘๓๐.๘๕ บาท วันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๐ จำนวน ๑๕,๐๐๐ บาท ไปหักชำระเป็นดอกเบี้ย หากจำเลยทั้งสามไม่ชำระหรือชำระไม่ครบถ้วน ให้ยึดที่ดินตามโฉนดเลขที่ ๔๕๒๒๗, ๔๕๒๒๘ ๔๕๒๒๙, ๔๕๒๓๐ ตำบลค้ำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่ดินโฉนดเลขที่ ๒๗๔๘๖ ตำบลในเมือง (แจะระเม) อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๘๗๐ ตำบลตาลชุม อำเภอตาลชุม จังหวัดอุบลราชธานี พร้อมสิ่งปลูกสร้างในที่ดินดังกล่าวออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ หากได้เงินสุทธิไม่พอชำระหนี้ให้บังคับเอากับทรัพย์สินอื่นของจำเลยทั้งสามออกขายทอดตลาดและนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบถ้วน กับให้จำเลยทั้งสามร่วมกันใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์โดยกำหนดค่าทนายความ ๑๐,๐๐๐ บาท

จำเลยทั้งสามอุทธรณ์คำสั่งของศาลจังหวัดอุบลราชธานีที่มีคำสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๓ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ได้มีคำพิพากษายกอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสาม เพราะเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ บัญญัติว่า การอุทธรณ์ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวมิได้บังคับเฉพาะกรณีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นเท่านั้น ทั้งอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสามก็ขอให้ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ยกคำสั่งระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น จำเลยทั้งสามจึงต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางศาลอุทธรณ์ เมื่อจำเลยทั้งสามอุทธรณ์คำสั่งโดยไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว จึงเป็นการอุทธรณ์ที่ไม่ชอบ แม้ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสาม ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ก็ไม่รับวินิจฉัยให้ พิพากษายกอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสาม

จำเลยทั้งสามยื่นฎีกาต่อศาลฎีกา และมีคำร้องขอให้ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของบุคคลทั้งสาม เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔ ความว่า เนื่องจากคดีนี้ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีคำพิพากษายกอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาโดยอ้างว่า จำเลยทั้งสามไม่ได้วางเงินค่าธรรมเนียม

ที่ต้องใช้แก่คู่ความฝ่ายอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ จำเลยทั้งสามเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ที่บัญญัติว่า “...ฯลฯ ...และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย...ฯลฯ ” นั้น ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” และมาตรา ๓๐ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” การที่บทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ กำหนดให้มีการวางเงินพร้อมกับการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น บุคคลที่มีฐานะยากจนย่อมไม่มีเงินมาวางและย่อมที่จะไม่ได้รับความเป็นธรรมที่จะได้รับความคุ้มครองจากศาลยุติธรรมในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา จำนวนเงินดังกล่าวจะขอลุเลาการบังคับหรือขออนุญาตในจำนวนเงินดังกล่าวไม่ได้ บทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมแก่บุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและขัดต่อมาตรา ๓๐ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ จึงใช้บังคับไม่ได้ และเนื่องจากปัญหาข้อโต้แย้งนี้ยังไม่มีความวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมาก่อน จำเลยทั้งสามจึงขอให้ศาลจังหวัดอุบลราชธานีรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวและส่งข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสามเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๔

ศาลฎีกา พิเคราะห์แล้วเห็นว่าเข้ากรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ มาตรา ๒๖๔ วรรคหนึ่ง จึงให้รอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว และส่งความเห็นของจำเลยทั้งสามตามทางการเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

๒. การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ มีมติเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๕ ให้รับคำร้องไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ ข้อ ๑๒ และมีมติให้รับไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

๓. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยและคำวินิจฉัย

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัย คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่ ซึ่งมีหลักกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๒๒๕ บัญญัติว่า

“การอุทธรณ์นั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย ให้ผู้อุทธรณ์ยื่นสำเนาอุทธรณ์ต่อศาล เพื่อส่งให้แก่จำเลยอุทธรณ์ (คือฝ่ายโจทก์หรือจำเลยความเดิมซึ่งเป็นฝ่ายที่มีได้อุทธรณ์ความนั้น) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓๕ และมาตรา ๒๓๖”

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไทย โดยมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีที่กำหนดให้รัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ให้ความคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคกันและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน และวรรคสามเป็นกรณีที่บัญญัติว่า จะมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลโดยเหตุต่าง ๆ เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะ

ของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ เว้นแต่การเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางกายภาพหรือหน้าที่เท่านั้น และการเลือกปฏิบัติต้องเป็นไปเพื่อให้บุคคลใช้สิทธิเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น

หลักความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ นี้ มิได้บังคับให้รัฐหรือองค์กรของรัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนอย่างเดียวกัน แต่สามารถปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างกันได้ ตามลักษณะของบุคคลแต่ละประเภท แต่บุคคลซึ่งมีสถานะเหมือนกันจะต้องได้รับการปฏิบัติในลักษณะเดียวกันกล่าวคือรัฐหรือองค์กรของรัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่เหมือนกัน โดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน จะมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันมิได้

ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ เป็นบทบัญญัติซึ่งวางหลักเกณฑ์ของการที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล สำหรับผู้อุทธรณ์ทุกคนที่ต้องปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ การยื่นอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้นซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับการอุทธรณ์

เงินค่าธรรมเนียมที่ต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในการอุทธรณ์ คือ เงินค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้อุทธรณ์จะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นเงินที่คู่ความฝ่ายนั้นเสียไปในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นและฝ่ายที่อุทธรณ์จะต้องชำระแก่คู่ความฝ่ายนั้น ซึ่งการที่ผู้อุทธรณ์ต้องวางเงินดังกล่าวก็เพื่อเป็นประกันว่าหากศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ผู้อุทธรณ์ต้องรับผิดชอบชำระค่าธรรมเนียมแทนคู่ความฝ่ายที่ชนะคดี ผู้ชนะคดีจะมีสิทธิได้รับค่าธรรมเนียมนั้น ซึ่งผู้อุทธรณ์จะหาประกันหรือขอทุเลาการบังคับคดีเพื่อไม่ต้องวางเงินไม่ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้อุทธรณ์มีฐานะยากจนไม่มีเงินค่าวางศาล ผู้อุทธรณ์ก็อาจขออนุญาตให้พิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถาได้ และหากศาลชั้นต้นอนุญาต ผู้อุทธรณ์ย่อมได้รับยกเว้นไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลพร้อมการอุทธรณ์ ซึ่งเรื่องดังกล่าวมีบทบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๕ - ๑๕๗ (เรื่องการดำเนินคดีอย่างคนอนาถา) กล่าวคือ มาตรา ๑๕๕ วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า คู่ความที่อ้างว่าเป็นคนยากจนไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา สามารถอ้างเหตุดังกล่าวต่อศาลได้ และศาลจะไต่สวนว่ายากจน

จริงหรือไม่ หากศาลไต่สวนแล้วเป็นที่เชื่อได้ว่าคู่ความผู้นั้นเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียม ศาลก็จะอนุญาตให้คู่ความนั้นฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาได้ ซึ่งค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกาด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ เป็นการวางหลักเกณฑ์ในรายละเอียดให้ผู้ที่จะดำเนินคดีอย่างคนอนาถาต้องดำเนินการโดยกำหนดว่า ผู้ที่จะฟ้องคดีหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถาต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีนั้น พร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกา หรืออื่น ๆ แล้วแต่กรณี และสาบานตัวว่าตนไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล และกำหนดหลักเกณฑ์ที่ศาลจะอนุญาตหรือไม่ อนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคนอนาถา เช่น ต้องไต่สวน และให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำขอนั้น และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๗ เป็นบทบัญญัติกำหนดรายละเอียดในกรณีที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคนอนาถา โดยกำหนดว่าถ้าศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีอย่างคนอนาถา บุคคลดังกล่าวไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ซึ่งค่าธรรมเนียมศาลนี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์ หรือฎีกาและกำหนดรายละเอียดในการอนุญาตหลังจากการฟ้อง คือ ในกรณีที่มีการขออนุญาตในระหว่างการพิจารณาของศาลด้วย

ดังนั้น การที่มาตรา ๒๒๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่จะอุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งต้องใช้แก่อีกฝ่ายหนึ่งมาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ ซึ่งใช้กับบุคคลทุกคนที่เป็นคู่ความและประสงค์จะอุทธรณ์คดีของตนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเป็นโจทก์หรือจำเลย และไม่ว่าจะมีสถานะหรือคุณสมบัติอย่างไร เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ การใช้ภาษา เพศ อายุ สถานะ และฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม เนื่องจากใช้บังคับเป็นการทั่วไป และปฏิบัติกับทุกคนเสมอหน้ากัน นอกจากนั้นหากผู้อุทธรณ์มีฐานะยากจนก็มีช่องทางที่ยังไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมในขณะอุทธรณ์ได้โดยการขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาดังนั้น การที่ผู้อุทธรณ์มิได้ขอดำเนินคดี คือ อุทธรณ์อย่างคนอนาถาก็เป็นกรณีที่ตนไม่ใช่สิทธิที่กฎหมายบัญญัติอนุญาตไว้ จึงจะอ้างว่าตนได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมหรือไม่ได้รับความคุ้มครองและถูกเลือกปฏิบัติเพราะมีฐานะยากจนมิได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๒๕ เฉพาะข้อความว่า “...ฯลฯ...และผู้อุทธรณ์ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์นั้นด้วย...ฯลฯ” จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่งและวรรคสาม

ศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัสวโรจน์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ